

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

На підставі проведення аналізу категорій “гендер”, “політика”, “гендерна політика”, визначено поняття гендерної політики в сучасному суспільстві і з’ясовано її сутність; зроблена оцінка ролі чоловіка та жінки в сучасному суспільстві, показано соціально-психологічний портрет сучасної жінки, обґрунтовано необхідність формування та реалізації гендерної політики.

Ключові слова: гендерна політика, гендерна рівність, гендер, дискримінація, роль чоловіка та жінки, сучасна жінка.

Abstract

Based on the analysis of the categories "gender", "politics", "gender policy", the concept of gender policy in modern society is defined and its essence is clarified; the necessity of formation and implementation of gender policy is substantiated.

Keywords: gender policy, gender equality, gender, discrimination.

Вступ

Постановка проблеми.

Як наголошують науковці, ситуація в державному управлінні відтворює те, що ми маємо в суспільстві. Якщо в суспільстві низький рівень розуміння гендерної рівності з погляду стереотипних соціальних ролей, то це знаходить своє відображення і у сфері державного управління.

Протягом останніх десятиріч дослідники гендеру провели фундаментальну наукову роботу, розкриваючи соціальний характер гендеру, спростовуючи тезу про природжену підпорядкованість жінок, їхню біологічну нездатність приймати рішення, займатися управлінською діяльністю, зокрема й у сфері державного управління. Проте на сьогодні саме в цій сфері в Україні найбільш виражена “естафета чоловічої влади”.

Сьогодні в Україні очевидними є фактори забезпечення переваг, які мають чоловіки під час входження у владні структури, а саме: традиційно усталене чоловіче домінування в керівних владних структурах; економічні підвалини – власність і управління економікою перебувають у чоловічих руках; обмеженість гендерного світогляду в чоловічого населення країни; обмеженість політичних і гендерних поглядів керівного складу значної частини жіночих організацій; традиційність поглядів значної частини людського потенціалу України на приватну жінку і 2 громадського чоловіка [1]. І не можна не погодитися з думкою Н.Грицяк, що “державна гендерна політика як один з основних регулятивних механізмів суспільного життя покликана підтримувати цінності справедливості, поваги до особистості незалежно від її статевої належності” [2].

Отже, проблема формування та реалізації дієвої гендерної політики в українському суспільстві загалом є на сьогодні актуальною і потребує свого розв’язання.

Мета цієї статті полягає у визначенні поняття і з’ясуванні сутності гендерної політики в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу.

Термін “гендер” виник у Великій Британії і в перекладі з англійської означає рід. Спочатку це слово використовувалося для позначення граматичного роду (чоловічого, жіночого, середнього). У новому сенсі поняття “гендер” застосував у 1968 р. американський психолог Р.Столер з метою розрізнення “маскулітності” і “фемінності” як соціокультурних характеристик чоловічого і жіночого. Проте існує думка, що термін “гендер” запозичив з граматики та вперше ввів у науковий обіг

видатний сексопатолог Дж.Мані, якому під час вивчення гермафродитизму і транссексуалізму необхідно було розрізнати загальностатеві властивості.

Водночас зазначимо, що в 1949 р. спочатку у Франції, а трохи пізніше практично в усіх країнах Західної Європи і Північної Америки вийшла книга французької письменниці, філософа С. де Бовуар "Друга стаття". І хоча вона не використовувала у своїй книзі термін "гендер", але, як вважають дослідники, тим не менше всією логікою міркувань письменниці передбачила сучасний підхід до проблем статі й гендеру.

Гендер здебільшого розуміється як соціальна надбудова над біологічною статтю або як соціальна стаття. Образно кажучи, "гендер – це "культурна маска" статі, що визначається нашими соціокультурними уявленнями" [3], тобто гендер позначає рольові соціальні очікування представників жіночої і чоловічої статі. На відміну від поняття "стаття" гендер стосується не суто фізіологічних властивостей, за якими різняться чоловіки і жінки, а соціально сформованих рис, притаманних "жіночості" (femininity) і "мужності" (masculinity) [4].

Канадські вчені інтерпретують гендер як окреслений набір характеристик у культурному аспекті, що визначає соціальну поведінку жінок і чоловіків та відносин між ними, тобто гендер стосується не просто жінок або чоловіків, а відносин між ними і шляхів, за допомогою яких ці відносини будуються в суспільстві. Гендер є аналітичним знаряддям для розуміння соціальних процесів [5].

Категорію "гендер" вітчизняні науковці активно почали використовувати на початку 1990-х рр. у політичному і правовому аналізі проблем рівності соціальних статей.

Під рівністю жіночої і чоловічої статей розуміється рівність їхнього соціального статусу та загальна участь у всіх сферах суспільного, державного та приватного життя на основі самоусвідомлення особистісних потреб та інтересів, долання елемента ієрархічності, за якої історично чоловіки розглядалися як істоти вищі, а їхня діяльність та її результати більш суспільно значущими, ніж досягнення жінок. Таке розуміння рівності жіночої і чоловічої статей за міжнародними 4 документами передбачає: рівність у правах і свободах, в обов'язках, у відповідальності, можливостях, шансах, досягненні результатів [6].

Отже, жінкам і чоловікам насамперед мають бути надані рівні права, вони повинні мати однакові умови для самореалізації, вільно користуватися правом вибору своєї особистісно-соціальної ролі тощо.

Гендерна рівність – це рівні права і можливості для жінок та чоловіків у суспільстві, рівні умови для реалізації прав людини, участі в національному, політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку, отриманні рівних винагород за результатами праці

Гендерна дискримінація жінок і чоловіків в Україні залишила на початку третього тисячоліття нашої країні низку проблем: демографічну кризу, торгівлю людьми, насильство в сім'ї та насильство в суспільстві взагалі, гендерний дисбаланс в сільській місцевості за рахунок активного впливу жінок з села (так званий "мовчазний жіночий бунт" внаслідок потрійного тягаря на плечах сільських жінок, тривалість робочого дня яких становить 16 годин) та інші.

Сучасне становище жінок в українському суспільстві характеризується нерівністю. Ця нерівність існує в усіх сферах життя.

Економічна нерівність жінок підтримується системою гендерної нерівності на ринку праці. Насамперед це стосується сфери професійної зайнятості, можливостей самореалізуватися різними шляхами, серед яких чільне місце посідає кар'єрне просування сходами бюрократичного, професійного чи фінансового успіху. По службових щаблях просувають переважно чоловіків. Хоча рівень зайнятості чоловіків і жінок майже однаковий, але перевага надається чоловікам. Чоловік вважається стабільнішим працівником, ніж жінка, яка вважається "невигідною" для організації: адже вона більше часу приділяє сім'ї, бере декретну відпустку тощо.

Натомість жінки мають більше проблем, ніж чоловіки, – як у разі звільнення, так і при працевлаштуванні.

Наявна в суспільстві дискримінація за ознакою статі виявляється у невизнанні виробничої праці жінок у домашньому господарстві як соціально значущої. З урахуванням домашніх обов'язків жінки в середньому зайняті різними видами робіт майже на 25% часу більше ніж чоловіки. Вибудовується цікавий ланцюжок соціальних ролей і прав жінок в українському суспільстві. Так, для соціальної самореалізації жінка повинна мати дітей, а також паралельно робити внесок до сімейного доходу, тобто працювати поза домом, та ще й виконувати майже всю домашню роботу. При цьому суспільство вважає, що робота жінки не повинна перетворитися на кар'єру.

Такі погляди призвели до того, що в сучасній Україні жінки практично відсутні у вищих ешелонах виконавчої та законодавчої влади. Статистика доводить, що політична влада в Україні є практично одностатевою, тому виходить, що більшість населення (пригадаймо, що жінки складають 54% населення!) нашої країни у сферах державного та громадсько-політичного життя не мають виразників своїх поглядів та побажань!

Дискримінацію жінок можна чітко визначити і без статистичного матеріалу. Варто лише порівняти щоденні навантаження чоловіків і жінок, враховуючи при цьому, скільки годин працювала жінка, а скільки чоловік (незалежно від того, вдома це було чи на роботі), а також скільки грошей вони за це отримали і чи отримали взагалі (за хатню роботу та догляд дітей).

Говорячи про проблеми гендерної рівності в суспільстві, не можна обминути проблеми чоловіків, оскільки вони також у певних випадках, а також певні категорії чоловіків, стикаються з виявами гендерної дискримінації та порушення їх прав.

Традиційне чоловіче виховання спричиняє загрозу для життя та здоров'я чоловіків, збільшує рівень каліцтва. Каліцтво чоловіків провокується традиційним виховання хлопчиків, яке не тільки не зупиняє агресивність ("Дай здачі, ти ж мужчина!"), а й не навчає розумній зваженості та стриманості. Хоча жінки страждають в основному від агресії чоловіків, та кількість чоловіків, які потерпають від насильства з боку тих же чоловіків, значно вища. Там, де жінка традиційно втече чи уникатиме небезпечної ситуації, традиційна чоловіча гендерна роль, що стимулює агресію та жорстокість, провокуватиме чоловіка на бійку та інше насильство.

Традиційне виховання підтримує у чоловіків більш зневажливе ставлення до свого здоров'я: чоловіки значно рідше звертаються до лікарів, запускають хвороби, у них, як правило, знижене самоусвідомлення вартості здоров'я, як наслідок, тривалість життя чоловіків майже на 12 років менша за тривалість життя жінок.

Оскільки чоловіки вважають професію та роботу пріоритетними у своєму житті, вони не навчені вважати родину такою ж цінністю, не при звичаєні звертатися й отримувати емоційну підтримку та допомогу від близьких, тому в разі життєвих негараздів стають сприйнятливіші до різних стресів, гірше адаптуються до раптових змін.

Жорстка гендерна роль заставляє чоловіка жити в постійній гонитві за успіхом та грошима, позбавляючи його радощів сімейного життя. Хоча діти, і хлопчики, і дівчатка, потребують батьківського виховання. Інший гендерний психологічний зашморг, який накинута на чоловіка, – це установка, що "справжній мужчина мусить бути серйозним, солідним і незворушним". Через цю штучну "незворушність" перед чоловіками постає безліч проблем: вони соромляться обіймати своїх дітей; не знають як і не вміють їх підбадьорити; не знають як правильно і своєчасно похвалити дитину за успішно виконане нею завдання тощо. Така стандартна чоловіча гендерна роль обмежує чоловіків і в спілкуванні з іншими людьми, через що чоловіки втрачають радощі теплого, щирого людського спілкування, вміння толерантно і делікатно налагоджувати свої стосунки з оточуючими.

У нашій державі чомусь йдеться лише про охорону материнства, хоча для зачаття дитини потрібні двоє. При розлученні суд зазвичай присуджує дитину матері. Проте й чоловіки саме через своє специфічне гендерне виховання найчастіше, розлучаючись, розривають зв'язки з дитиною.

Висновки

Підбиваючи підсумки, можемо сказати, що в Україні, як і в цілому світі, існує дискримінація і чоловіків, і жінок. Рівність жінок і чоловіків має стати реальністю в новій демократичній Україні, яка планує ввійти до європейської спільноти. Необхідно визначити фактори, які перешкоджають жінкам досягти рівності в суспільстві, а також вживати заходи, спрямовані на протидію та унеможливлення гендерної дискримінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз, що ґрунтується на врахуванні гендерних питань : довід. для вироблення напрямків політики. – Отава, 1998. – 334 с.
2. Вілкова О. Сучасні моделі гендерної політики: сутність та особливості впровадження / Олена Вілкова // Політ. менеджмент. – 2008. – № 6. – С. 160–166.
3. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Наталя Грицяк. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 384 с.
4. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності / Т. М. Мельник. – 2-ге допов. вид. – К., 2010. – 440 с.

5. Соколов В. Тенденції гендерної політики в Європі та Україні / В'ячеслав Соколов, Марина Саприкіна // Політ. менеджмент. – 2008. – № 3. – С. 120–127.
6. Соціологія : корот. енциклопед. слов. / за заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. центр. духов. культури, 1998. – 736 с.
7. Слободянюк А. В. Оцінка ролі чоловіка та жінки в сучасному суспільстві [Текст] / А. В. Слободянюк // Габітус, 2019. —№8. —С. 51-55.
8. Слободянюк А. В. Сучасна жінка: соціально-психологічний портрет [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, К. С. Філатова // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23-24 березня 2016 р. - Електрон. текст. дані. - 2016. - Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/view/1004>.

Манелюк Віталій Дмитрович — студент групи УБ-176, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: gvozdik620@gmail.com;

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Maneliyk Vitaliy — student of UB-17b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: gvozdik620@gmail.com;

Slobodyanyuk Anatoly V— PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.